

Historien bakom ett porträtt av Bror Kronstrand - om industrimannen och samhällsbyggaren Gustaf Grevilli i Mariestad

Detta porträtt av Gustaf Grevilli (1834 – 1913) ägs av Mariestads kommun. Det ingick i en donation av delar av Bror Kronstrands kvarlåtenskap från hans andra hustru Sigrid. Porträttet finns nu på Mariestads stadsbibliotek.

Det är signerat av Bror Kronstrand år 1930 och är, eftersom det är framställt först efter Gustaf Grevillis död, sannolikt målat efter ett foto och troligen på beställning av staden Mariestad.

Texten på ramens plakett:

Gust. Grevilli

Stadsfullmäktiges ordf. 1900 - 1909

*Foto Bror Kronstrands samling i
Mariestads bildarkiv*

I april varje år delas medel ut från Stiftelsen Grevillis Fond till "nyttiga ändamål" i det område som tidigare utgjorde Skaraborgs län - särskilt inom Mariestads kommun och till arbetarna vid Metsä Tissue AB i Mariestad. Medlen går till stöd-, hjälp- och intresseorganisationer, idrotts- och friluftsliv samt kulturverksamhet av många olika slag. Ekonomiskt stöd från Grevillifonden bidrar i hög utsträckning till ett rikt diversifierat föreningsliv i Mariestad med omnejd.

Sammanlagt har närmare drygt 147 miljoner kronor delats ut till verksamheter och organisationer runt om i Skaraborg. Till en början fördelades fondmedel några gånger per decennium men sedan år 1980 har fondens avkastning delats ut årligen. Under de senaste tio åren har 46,1 miljoner kronor delats ut.

Gustaf Grevilli var i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet en av Mariestads mest inflytelserika personer och en förgrundsgestalt inom svensk papperstillverkning under den tid då den utvecklades till en svensk storindustri. Han gjorde sig bemärkt inom många områden men var framför allt verkställande direktör och delägare i Katrinefors pappersbruk. Han var också en ledande politiker i Mariestad och Skaraborg.

Gustaf föddes år 1834 i Linköping där han också växte upp och gick i skola. Han praktiserade en tid vid ett järnbruk i Värmland och blev därefter elev vid Chalmerska slöjdskolan (nu Chalmers tekniska högskola) under åren 1860 - 1862. Utbildningen omfattade undervisning i matematik, fysik, kemi, kemisk teknologi, tillverkning av mekaniska modeller samt ritteknik; dåtidens ingenjörsutbildning.

År 1862 blev Gustaf bruksförvaltare på Hellekis egendom med tillhörande kalkstensbrott på Kinnekulle.

År 1881 flyttade han till Mariestad och 14 år senare gifte han sig med Kerstin, född Sandels, från Hovby utanför Lidköping. Bröllopet ägde rum i brudens föräldrahem, Västby egendom, den 22 augusti 1895. Kerstin var 32 år yngre än sin make.

Även fru Grevilli fick sitt porträtt målat av Bror Kronstrand och den stora porträttmålningen från år 1910 hänger nu i foajén till Mariestads teater.

*Bror Kronstrands porträtt av Kerstin Grevilli
bilden är beskuren
Foto Bror Kronstrand-sällskapetets digitala bildarkiv*

Makarna bosatte sig i ett stort hus på Sandbäcksvägen i Mariestad, Stora Fredriksberg, *Nutida foto av Stora Fredriksberg*

Kerstin och Gustaf Grevilli fick inte några barn. De donerade sin förmögenhet till fonder för välgörande verksamhet. Stiftelsen Grevillis Fond stiftades den 4 oktober 1912 i ett av dem gemensamt upprättat testamente.

Den första utdelningen från fonden gjordes den 4 augusti 1941. Då beslutades bland annat också att uppföra ett hem för pauvres honteux i Mariestad och år 1949 stod Grevillihemmet för äldre ogifta kvinnor - ofta lärarinnor - klart. I huset vid Drottninggatan, byggt i italiensk villastil, finns nu Hotel Wictoria.

När Gustaf Grevilli år 1882 anlände till Mariestad fanns redan en lång tradition av papperstillverkning i staden. År 1765 hade tillverkningen startat vid bruket Catrinafors som anlagts av rådmannen Anders Rodin vid ån Tidan. Vid bruket, som bytte namn till Katrinefors, tillverkades pappret till en början hantverksmässigt. Bruket hade haft stora ekonomiska problem men Gustaf Grevilli var en dynamisk och nydanade företagare. Bruket moderniserades och utvecklades under hans ledning och ekonomin vände uppåt.

År 1888 startades den första sulfitkoken med en årsproduktion av 100 ton pappersmassa. Under hans tid tiodubblades produktionen vid pappersbruket, från 400 ton till 4000 ton årligen och företaget ökade också sitt skogsinnehav och sin produktion av pappersmassa. Företagets produkter såldes över stora delar av världen.

Gustaf Grevilli lät även anlägga ett vattenkraftverk vid Mariefors år 1891 och var en av initiativtagarna till kraftaktiebolaget Gullspång-Munkfors som försåg bruket med elektricitet.

*Katrinefors pappersbruk, foto från ca 1910 (foto Digitalt Museum) och en oljemålning från omkring år 1900 av Bror Kronstrand "Pappersmaskin nr 5" som visar en interiör från bruket.
(Foto Bror Kronstrand-sällskapets digitala bildarkiv)*

År 1898 var Gustaf Grevilli en av de drivande krafterna för bildandet av AB Tidan för tillverkning av Unica och Unicaprodukter och han var dess ordförande under åren 1898-1913.

Foto av Unicaboxar på Vadsbo Museum i Mariestad

Gustaf Grevilli var en skicklig och hårt arbetande företagschef. Han var också politiskt engagerad och under en tioårsperiod år var han ordförande i Mariestads stadsfullmäktige. Han var också ledamot i Skaraborgs läns landsting.

Utöver detta hade Gustaf Grevilli också många andra uppdrag, bland annat var han en av stiftarna till Svenska pappersbruksföreningen och också dess ordförande under en lång följd av år (föreningen var en branschorganisation som framför allt arbetade med enhetliga regler för försäljning och prisfrågor).

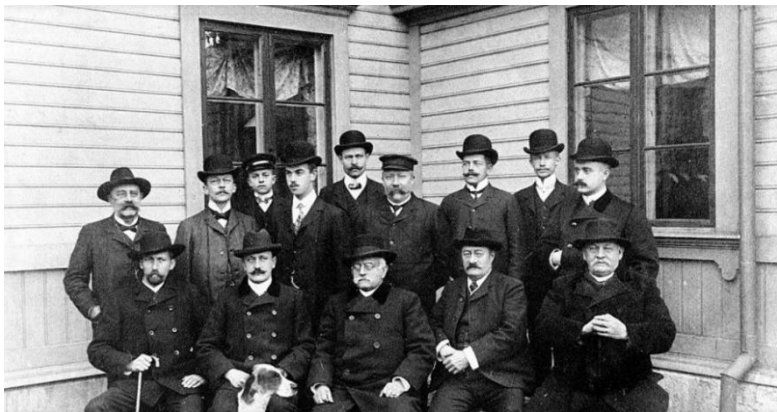
Han var engagerad i styrelsearbetet för "betryggande af sjöfarten i Vänerne".

Han var styrelseledamot i Mariestad-Moholms jernväg (där både Bror Kronstrands far och hans bror John arbetade som lokförare). Och han innehade även andra poster inom näringsliv och samhälle.

Gustaf Grevillis insatser som industriman och samhällsbyggare var uppskattade och skriftliga eftermälen om honom och hans åtaganden är positiva.

I Svenska pappersbruksföreningens tjugofemårsskrift står följande:

När disponent Grevilli övertog ledningen av Katrinefors hade han vid 47 års ålder redan nått livets middagshöjd. Grevilli gjorde sig omedelbart hemmastadd i de för honom alldeles nya förhållandena, och den kloka varsamhet, som åren givit, trängde i ingen mån undan en ungdomlig energi och företagsamhet".Grevillis hela verksamhet visar ett metodiskt och aldrig tröttnande och aldrig förhastat uppbyggande."

Tjänstemän vid Katrinefors och AB Tidan i Mariestad år 1906. Gustaf Grevilli sitter i mitten av främre raden.

Foto Mariestads Bildarkiv

Tillsammans med sin hustru medverkade Gustaf Grevilli till bildandet av Katrinefors Musikkår. Den bidrog till att stärka samhörigheten på bruket och dess konserter blev en uppskattad tradition för Mariestadsborna. *Foto Mariestads bildarkiv*

Det fanns också en idrottsförening för de anställda och med brukets hjälp anlades en egen idrottsplats.

Bilden visar fabriksbyggnaderna vid Metsä Tissue som idag producerar hushålls- och toalettpapper. Fotot är hämtat från företagets hemsida år 2024.

När Gustaf Grevilli kom till Katrinefors var det ett litet pappersbruk med två små pappersmaskiner. När han lämnade verksamheten var det ett av landets ledande pappersbruk. Katrinefors har därefter bytt ägare flera gånger. Det köptes år 1989 av det finländska skogsbolaget Metsä-Serla, numera Metsä Tissue. En större modernisering och utbyggnad av pappersbruket har påbörjats år 2023.

Litteratur

Broberg Björn (uå) Gustaf Grevilli, brukspatron och samhällsbyggare. Opublicerat manuskript.

Gustaf Grevilli. https://sv.wikipedia.org/wiki/Gustaf_Grevilli (Hämtat 2024-01-02)

Wendel Göran (uå) L. Gustaf Grevilli, industriidkare. <https://sok.riksarkivet.se/Sbl/Mobil/Artikel/13187> Hämtat 2024-01-02

Svenska Pappersbruksföreningens tjugofemårsskrift (1923) Molæ chartariæ suecanæ.

Eva Holmberg

Bror Kronstrand-sällskapet i Mariestad